

AKŞEHİR MÜZESİ'NDE BULUNAN BİZANS KURŞUN MÜHÜRLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet TEKOKAK
Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Arkeoloji Bölümü
mtekocak@yahoo.com

Arş. Gör. İlker Mete MİMİROĞLU
Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü
mimiroglu@hotmail.com

Özet

İnsanoğlu tarafından tarihöncesi dönemlerden itibaren kullanılan mühürler, aitlik bildiren ve üzerinde bulunduğu nesnenin güvenliğini sağlayan bir obje olarak bütün kültürlerde kullanılmıştır. Başlangıçta taş, kemik ve kil malzemenin tercih edildiği mühürlerde, M.S. 4. yüzyıldan itibaren kurşun malzemenin de kullanıldığı görülmektedir. Kurşun mühürler, M.S. 4. yüzyıldan İstanbul'un Fethi'ne kadar Doğu Roma Devleti'nde en çok tercih edilen mühür türüdür. Mühürler; ait oldukları kişiler hakkında (isim, ünvan ve meslekleri gibi) çok değerli bilgiler vermelerinin yanı sıra buldukları yerleşim yeri için de önemli birer tarihsel materyaldirler. Bu çalışma kapsamında Akşehir Müzesi'nde bulunan on iki adet kurşun mühür ayrıntılı olarak ele alınmış, bunların Bizans sanatı ve tarihi içindeki yeri ve önemi saptanmaya çalışılmıştır. M.S. 8-12.yüzyıllar arasına tarihlenen mühürlerin çoğunlukla asker ve din görevlilerine ait oldukları görülmüştür. Bu sonuç antik Philomelion (Akşehir) kentinin hem askeri hem de dini bir merkez olması açısından oldukça önemli bir konuma sahip olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Bizans, kurşun mühür, Philomelion, Akşehir, Akşehir Müzesi

BYZANTINE LEAD SEALS IN AKŞEHİR MUSEUM

Abstract

Used since the ancient times, seals have existed in all cultures as an object indicating possession and securing its bearer. While stones, bones or clay had been used in its formation at first, after the 4th century A.D. lead was also used. Lead seals had been the most common seal type in Eastern Roman Empire from the 4th century until the conquest of Constantinople. Giving important information such as the name, the title and the profession of its owner, seals are also significant historical data for the settlement which it was found in. In this study, twelve lead seals from Akşehir Museum have been analysed in detail and their place and importance in Byzantine art and history have been studied. It was found out that most of the seals dating back to 8th-12th centuries A.D. belonged to military and religious officials. This indicates that the ancient city of Philomelion (Akşehir) had a significant place as being both a military and a religious centre.

Key Words: Byzantine, lead seals, Philomelion, Akşehir, Akşehir Museum

GİRİŞ

M.Ö. 4. binden itibaren insanoğlu tarafından kullanılan mühür, baskı yapan alet ile basıldığı yerde çıkan iz olarak tanımlanmıştır. İlk mühür örneklerinde kil, taş ve kemik malzeme tercih edilirken, ileriki dönemlerde başta kurşun olmak üzere bronz, demir, gümüş ve altın gibi madenler ile balmumu kullanılmıştır.

Gücün ve sosyal sınıfın birer sembolü sayılan mühürler, bütün kültürlerde bir imza ya da kapatılan bir nesnenin gizlice açılmasını önleyen bir güvenlik önlemidir. M.S. 1. yüzyılın başlarından itibaren Roma İmparatorluğu'nda demirden yapılan pul mühürler ile yüzük mühürler kullanılmaya başlanmıştır¹.

Diğer madenlere nazaran daha yumuşak bir malzeme olan kurşundan yapılan mühürler ise imparatorlukta 4. yüzyıldan itibaren görülmeye başlar. Oldukça nadir olan bu dönem örnekleri bize kurşun mühür kullanımının başlangıçta çok yaygın olmadığını düşündürmektedir. 6. yüzyıldan itibaren ise imparatorluğun her bölgesinde kurşun mühür kullanımı görülür. 1200'lü yıllardan 1453 yılına kadar kurşun mühür örneklerinde izlenen azalma, araştırmacılar tarafından bir kurşun kıtlığına ya da nüfusun azalmasına bağlanır². Bu dönemde Anadolu'da görülen Türk akınları ile imparatorluk topraklarının büyük oranda kaybedilmesi kurşun mühür örneklerin azalmasının önemli bir diğer nedeni olmalıdır.

Ortaçağda kurşun mühürlerin yanında yüzük mühürler ile mektup (stamp) mühürleri de kullanılmıştır. Daha az resmi işlerde kullanıldıkları düşünülen bu mühürler özellikle altın, gümüş ve bronz malzemeden üretilmişlerdir³.

Kurşun mühürler ilk olarak 4. yüzyıl başlarında ortaya çıkarılan boulloterionlar ile oluşturulmuşlardır (Şekil 1). Demirden yapılan ve bir penseye benzeyen boulloterionlar, silindirik biçimli ağız kısımlarında basılacak mühürün işlendiği negatif birer kalıba sahiptir. Kurşun mühürler, taş kalıplara dökülerek oluşturulan boş yuvarlak pullara boulloterionun çekiçle vurulması sayesinde pozitif olarak basılmaktadır (Şekil 2)⁴.

Her mührü özel olarak yapılan boulloterionlar, demir malzemeden yapılmalarından dolayı oksitlenmeden ve sahiplerinin ölümü sonrası bilerek kırılmaları yüzünden oldukça nadirdir⁵. Bugüne kadar gelebilmiş on adet örnek çeşitli müzelerde ve koleksiyonlarda bulunmaktadır⁶.

¹ Oikonomides, 1985: 3

² Nesbitt, 1991: 1859.

³ Spier, 2003: 114

⁴ Boş kurşun pullarının oluşturulduğu taş kalıplar çeşitli kazılarda ele geçmiştir. Bulgaristan'daki Preslav kazılarında iki, Korinthos kazısında dört ve Saraçhane kazılarında ise bir adet bulunan taş kalıplar, kurşun mühürlerin yapım aşamasını gösteren önemli örneklerdir. Harrison, 1986: 276 ; Davidson, 1952: 328.

⁵ Oikonomides, 1985: 4.

⁶ Bulgurlu, 2007: 18.

Çap genişlikleri 1 cm.'den 8 cm.'ye kadar değişen mühürlerde tercih edilen ölçü ise 1.5 cm. ile 4.5 cm. arasındadır⁷. Ortasındaki kanaldan geçirilen ipe balmumu dökülerek sabitlenen mühürler, ancak koparılarak açılabilirlerdir.

Toplumun her kesimi tarafından kullanılan kurşun mühürlerden, imparator ve ailesine ait altın ve gümüş mühürlere kadar çeşitlilik gösteren mühürlerin her iki yüzünde de yazıt, monogram ve ikonografik sahneler işlenmektedir. Yaklaşık 700 çeşit basit monogram ve yazıtlar ile mühür sahibinin adı, soyadı ve ünvanı anlaşılabilir⁸. Bazı mühürlerde ise muhtemelen sahibinin istekleri doğrultusunda seçilen İsa, Meryem, Azizler ile çeşitli hayvan ve hayali yaratık tasvirleri de yer almaktadır⁹.

Kurşun mühürlerin ticarete de kullanıldığı bazı ilginç örneklerden saptanabilmektedir. Tüccarların doğrudan malın üzerinde veya malın saklandığı çuvalların üzerinde kurşun mühürler kullandıkları, birkaç ünük mühürden anlaşılabilir. Bu tarz örneklerin ilki İstanbul'daki Yenikapı kazılarında ortaya çıkarılan bir istiridye kabuğu üzerine yerleştirilen mühürdür (Şekil 3). 5-7. yüzyıllar arasına tarihlenen mühür üzerinde "Evrano: Euranos'un" yazıldığı bir monogram yer almaktadır¹⁰. Karaman Arkeoloji Müzesi'nde yer alan diğer bir mühürün ön yüzünde Deesis olarak tanımlanabilecek üç figür, arka yüzünde ise geçirildiği ip ile üzerine konulduğu kumaş dokusunun izleri yer almaktadır (Şekil 4). Bazı durumlarda bu tür mühürlerin malın garantisi ya da gümrük işleri amacıyla da kullanılmış olabilecekleri akla gelmektedir.

İncelememizin konusunu oluşturan Akşehir Müzesi'nde toplam 12 adet Bizans dönemine ait kurşun mühür tespit edilmiştir. Mühürlerin ayrıntılı tanımları şu şekildedir:

1. Env.No: 05-5 (Resim 5).

Çap: 24 mm., **Bordür Çapı:** 20 mm.

Tanım: Kanal girişi ve çıkışında küçük kırıklar, arka yüzde kanal boyunca deformasyon.

Ön Yüz: İnci bordür içerisinde Aziz Ioannes Prodromos (Vaftizci Yahya) büstü, önden. Uzun saçlı ve sakallı. Sağ eliyle takdis işareti yapıyor, sol elinde ise omuzuna dayanmış tören haçı taşıyor.

Arka Yüz: İnci bordür içerisinde dört satır yazı.

⁷ Oikonomides, 1985: 5.

⁸ Nesbitt, 1991: 1860.

⁹ Oikonomides, 1986: 155.

¹⁰ Anonim, 2007: 288.

ΚΩΝ
[.]ΤΑΝΤ.
ΜΑΓΝΑΝ
†CΑΝ
ΤΑ
Κωνσταντ(ίνου) μαγναν(αρίου?)

Çeviri: Teknisyen(?) Constantinus'un (mührü)¹¹.

Tarih: Mühür, ön yüzünde bulunan Aziz Ioannes Prodromos (Vaftizci Yahya) büstünün benzerlerine bakarak M.S. 11. yüzyıla tarihlendirebiliriz¹².

2. Env.No: 95-11 (Resim 6).

Çap: 30 mm., **Bordür Çapı:** 18 mm.

Tanım: Ön yüzde ortada küçük bir çukurluk, aşınma ve deformasyon. Arka yüzde kanal hizasında deformasyon, harflerde yer yer aşınma, tahribat.

Ön Yüz: Arasında harfler ile donatılmış çift inci çerçevesi içinde baş melek Mikael tasviri. Başında miğfer, sağ elinde bir mızrak tutmakta. Çevre yazısı okunamıyor.

Arka Yüz: İnci bordür içinde beş satır yazı. Yazı okunamıyor.

Tarih: M.S. 11. yüzyıl¹³.

3. Env.No: 96-28 (Resim 7)

Çap: 21 mm.

Tanım: Kanal giriş ve çıkışında küçük kırıklar. Korozyona uğramış, aşınmış.

Ön Yüz: Yüksek kabartma olarak arkalıklı tahtta oturur vaziyette Meryem önden tasvir edilmiş. Kucağında çocuk İsa. Üzerine oturduğu yastığın silindirik şeklindeki uçları görünüyor.

¹¹ Bu çalışma kapsamında ele alınan kurşun mühürlerin tamamı Sayın Dr. Vera BULGURLU tarafından okunmuş ve çevirileri yapılmıştır. Kendilerine yapmış olduğu yardımlardan dolayı çok teşekkür ederiz.

¹² Mührün ikonografik açıdan benzerleri İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki 98(58) ve 609 (640) envanter nolu mühürler ile Dumbarton Oaks Koleksiyonu'nda bulunan 39.20 ve 70.1 nolu mühürlerdir. Bulgurlu, 2007: 181, 237; Oikonomides, 1996:62, 116.

¹³ Mühür, ön yüzünde bulunan baş melek Mikael figürünün benzerlerine bakılarak 11. Yüzyıla tarihlendirilmiştir. Mührün ikonografik açıdan benzerleri İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki 564(590), 280(285), 476(495), 782(825), 110, 601(632) ve 669(703) envanter nolu mühürler ile Dumbarton Oaks Koleksiyonu'nda bulunan 2.18, 2.30, 12.1, 39.4, 55.1, 59.1, 64.1, 67.1, 67.3, 67.4, 86.42, 97.2, 99.1 ve 109.1 nolu mühürlerdir. Bulgurlu, 2007: 103, 130-131, 169, 187, 216-217, 232, 233; Oikonomides, 1996:9, 13, 29, 56, 101, 104, 112, 114, 115, 158, 171-172 ve 185.

Arka Yüz: Altı satır yazı.

ϸΩΔ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΑΡΙΤΥΘΑ
. ΤΑΝΑΤΟ
ΛΙΚ

[Θεότοκε βοήθει τῷ] σῶ δ(ούλῳ) Βασιλ(είου) βεσ(τιαρίτου) [..?]
τ(οῦ) Ἄνατολικ(οῦ).

Çeviri: Ey, Tanrı Doğuran (Meryem)! Kuluna yardım et. Muhafız birliğinden Basilius Anaticus'un (mührü).

Tarih: Eser, benzer örnekler göz önüne alınarak M.S. 11. yüzyıla tarihlendirilir¹⁴.

4. Env.No: 825 (Resim 8).

Çap: 12 mm.

Tanım: Yoğun şekilde korozyona uğramış, aşınmış.

Ön Yüz: Yüksek kabartma olarak sağa bakar vaziyette bir kaplumbağa tasviri bulunmakta.

Arka Yüz: Korozyon sebebiyle anlaşlamıyor.

Tarih: M.S. 10-11. yüzyıl¹⁵.

5. Env.No: 97-104 (Resim 9).

Çap: 22 mm., **Bordür Çapı:** 19 mm.

Tanım: Korozyona uğramış, aşınmış.

Ön Yüz: Kalın çelenk bordür içinde, kim olduğu anlaşlamayan bir figür yer almakta.

Arka Yüz: Kalın çelenk bordür içinde dört satır yazı.

¹⁴ Mührün ikonografik açıdan benzerleri İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki 616(647), 908(880) ve 144 envanter nolu mühürler ile Dumbarton Oaks Koleksiyonu'nda bulunan 53.8 ile 99.4 nolu mühürlerdir. Bulgurlu, 2007: 101, 182-183, 186; Oikonomides, 1996: 99, 173-174.

¹⁵ Mührün ön yüzünde yer alan kaplumbağa betimlemesinin benzeri tespit edilememiştir. Bizans kurşun mühürlerinde hayvan tasvirlerinin 10-11. yüzyıllarda ağırlık kazanmasından dolayı eser bu dönemler arasına tarihlendirilmiştir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki farklı hayvan tasvirli mühürler 721, 145(136) envanter nolu mühürler ile Dumbarton Oaks Koleksiyonu'nda bulunan 71.24 nolu mühürdür. Bulgurlu, 2007: 135, 165; Oikonomides, 1996: 125.

Çeviri: Sura Piskoposu Ioannes.

Tarih: M.S. 12. yüzyıl.

6. Env. No: 05-6 (Resim 10).

Çap: 22 mm., **Bordür Çapı:** 17 mm.

Tanım: Korozyona uğramış. Önde kanal girişinde küçük bir kırık.

Ön Yüz: İnci bordür içinde haçlı monogram.

ἀπο ἐπάρχων

Arka Yüz: İnci bordür içinde haçlı monogram.

Θεότοκε βοήθει + isim ?

Çeviri: Ey, Tanrı Doğuran (Meryem)!, Başkentin (Konstantinopolis) eski valilerinden [.....] yardım et.

Tarih: M.S. 7-8. yüzyıl.

7. Env. No: 96-29 (Resim 11).

Çap: 24 mm., **Bordür Çapı:** 20 mm.

Tanım: Korozyona uğramış.

Ön Yüz: İnci bordür içinde haçlı monogram.

$$\begin{array}{c} \text{O} \\ | \\ \text{K} - \text{E} - \text{H} \\ | \\ \text{O} \end{array}$$

Θεότοκε βοήθει

Arka Yüz: İnci bordür içinde haçlı monogram.

Ἀλεξάνδρου

Çeviri: Ey, Tanrı Doğuran Meryem! Yardım et. Alexandros'un mührü.

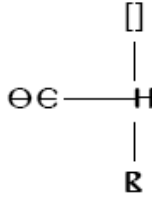
Tarih: M.S. 8. yüzyıl.

8. Env.No: 96-230 (Resim 12)

Çap: 16 mm.

Tanım: Korozyona uğramış, aşınmış, kanal girişinde ve çıkışında küçük kırıklar.

Ön Yüz: Aşınmış çelenk bordür içinde haçlı monogram.

Θεότοκε βοήθει

Arka Yüz: İnci bordür içinde dört satır yazı.

[.....]
ΟΥCTP
ΑΤΗΛ
ΑΤΟΥ

[ύπάτ]ου στρατηλάτου

Çeviri: Ey, Tanrı Doğuran Meryem! Yardım et. Başkomutan [.....] mühürü.

Tarih: M.S. 8. yüzyıl.

9. Env. No: 92-2 (Resim 13).

Çap: 29 mm.

Tanım: Kanal giriş ve çıkışında küçük kırıklar.

Ön Yüz: Haçlı hitap monogramı. Laurent Tip V. Haç kollarının arasındaki boşluklarda yazılar.

P
 TΩ | CΩ
 K ———— ⊖ ———— H
 Δϝ | λΩ
 R
 Κύριε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ

Arka Yüz: Çelenk bordür içerisinde dört satır yazı.

ΤΟΥΡ/
 ΧΩΔΡ/
 ΚΩΝC
 ΤΑΝ

τουρ(μάρ)χῳ δρ(ουγγαρίῳ) Κωνσταν(τίνῳ)

Çeviri: Ey İsa! Süvari taburu ve bölüğü komutanı kulun Constantinus'a yardım et.

Tarih: M.S. 8-9. yüzyıl¹⁶.

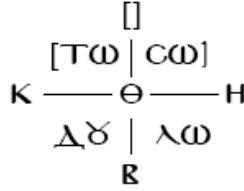
10. Env. No: 1298 (Resim 14).

Çap: 24 mm., **Bordür Çapı:** 18 mm.

Tanım: Korozyona uğramış, aşınmış, kanal giriş ve çıkışında kırıklar.

Ön Yüz: Çelenk bordür içinde haçlı monogram (Laurent Tip V). Haç kolları arasında yazılar.

¹⁶ İncelenen mühürlerde yer alan Laurent Tip V. türündeki haçlı monogramlar, 8-9. yüzyıllarda yoğun olarak kullanılan bir monogram türüdür. Bu sebepten incelememizde bu tip haçlı monograma sahip olan mühürler 8-9. yüzyıllara tarihlendirilmiştir. Aynı tip haçlı monogramlar İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki 994, 264, 127(105), 341(353), 501(523), 167(166), 274(278), 126(103), 182, 172(171), 712(751), 470(489), 170(169), 620(651), 346(359), 131(110), 232, 334(343), 336(347), 173(172), 104(68), 283(288), 203(204), 252(255), 196(197), 337(348), 194(195) ve 270 envanter nolu mühürlerde de görülmektedir. Bulgurlu, 2007: 62, 74, 79, 82, 90-92, 96-97, 107, 111, 114, 119-120, 127-129, 132, 154-156, 158-159, 165-166, 170, 174, 183, 224.

(Κύριε veya Θεότοκε) βοήθει τῷ σῷ δούλῳ

Arka Yüz: Çelenk bordür içerisinde dört satır yazı.

[.....]
 CΠΛΘC
 ΡΑΤΙΑHS
 [.....]

[...] σπαθ(άριος) καὶ σ[τ]ρατηλ[άτ]ης + isim

Çeviri: Ey, Tanrı Doğuran (Meryem)! Kuluna yardım et. Hâkim ve başkomutan [.....]

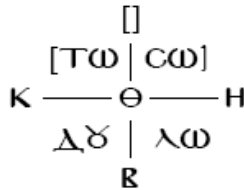
Tarih: M.S. 8-9. yüzyıl.

11. Env.No: 95-12 (Resim 15).

Çap: 23 mm.

Tanım: Yoğun şekilde korozyona uğramış. Kanal giriş ve çıkışında küçük kırıklar. Ön yüzde haç kollarının ucundaki harflerde eksiklik var. Arka yüz okunmuyor.

Ön Yüz: Yüksek kabartma olarak haçlı hitap monogramı. Laurent Tip V. Haç kollarının arasındaki boşluklarda yazılar.

(Κύριε veya Θεότοκε) βοήθει τῷ σῷ δούλῳ

Arka Yüz: Okunamayan dört satır yazı.

Çeviri: Ey (İsa veya Tanrı Doğuran Meryem)! Kulun [.....] yardım et.

Tarih: M.S. 8-9. yüzyıl.

12. Env.No: 97-105 (Resim 16).

Çap: 17 mm.

Tanım: Korozyona uğramış, aşınmış.

Ön Yüz: Aşınmış kalın harfli üç satır yazı.

σφραγις προέδρου

Arka Yüz: Aşınmış kalın harfli üç satır yazı.

ΑΤΡΩΝ/ ΗΣΤΑ/ ΝΟΥ

Çeviri: Ön sırada oturan Piskopos [.....] mührü.

Tarih: M.S. 12. yüzyıl.

Satın alma yoluyla Akşehir Müzesi'ne kazandırılmış olan mühürlerin envanter kayıtlarında geldikleri yer olarak Akşehir ve Iğın civarı gösterilmiştir. Tamamı korozyona uğramış olan mühürlerin bir kaçı dışında çoğunluğunun üzerinde bulunan yazı ve figürler anlaşılır durumdadır. Genel ortalamaları 21 - 25 mm. çap aralığında olan mühürlerimizin en küçüğü 12 mm. en büyüğü ise 30 mm. çapındadır. Kalınlıkları ise 2-4 mm. arasında değişmektedir.

Mühürlerden beşinin ön yüzünde birer ikonografik betimleme yer almaktadır. İkonografik betimlemeler aziz, baş melek Mikael, kucağında çocuk İsa ile Meryem ve bir kaplumbağa tasvirinden oluşmaktadır. Laurent Tip V tipindeki haçlı hitap monogramına sahip mühürler ise altı adettir. Üç ile altı satır arasında değişen bir yazıya sahip olan mühürlerin ikisinde ise her iki yüzünde de birer haçlı hitap monogramı yer almaktadır. Diğer bir mühürün ön ve arka yüzlerinde ise yazı bulunmaktadır. İncelenen mühürlerde yer alan kucağında çocuk İsa ile Meryem, azizler ve baş melek tasvirleri, Bizans kurşun mühürlerinde karşımıza çıkan figürlerden sadece bazılarıdır. Karaman ve Konya Arkeoloji Müzeleri'ndeki mühürler üzerinde benzer örneklerini gördüğümüz çocuk İsa ve Meryem figürlerine karşılık Aziz Ioannes Prodromos (Vaftizci Yahya) ve baş melek Mikael tasvirleri bu bölge için çok yaygın değildir. Elinde bir tören haçı tutan Aziz Ioannes Prodromos, omuzlarına kadar inen uzun saçları ve uzun sakalı ile gösterilmiştir¹⁷.

Hıristiyan sanatında kaplumbağa, saflığın ve ketumluğun (sır saklayan) sembolüdür. Geç dönem ikonografide kaplumbağa, çocuk İsa ya da Meryem'in

¹⁷ Tradigo, 2006: 17.

ellerinde de görülmektedir¹⁸. Yakın bölge müzelerinde tek başına hayvan figürlü mühür, Karaman Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır. Buradaki örnekte ise bir aslan figürü mühürün ön yüzüne işlenmiştir.

8. yüzyıl ile 11-12. yüzyıllar arasına tarihlenen mühürlerin çoğunlukla askerler ile din görevlilerine ait oldukları saptanmıştır. Mühürlerde görülen başkomutan, süvari taburu ve bölüğü komutanı ile muhafız birliği üyesine ait ünvanlar, Philomelion'un (Akşehir) askeri önemini açıkça ortaya koymaktadır. Kentin bu önemi Amorion (Emirdağ-Hisarköy) ile Ikonion (Konya) arasını bağlayan tarihi yol üzerinde önemli bir durak noktası olmasının yanında, kentin imparatorluk ordularının konaklama ve menzil istasyonu olmasından da gelmektedir¹⁹. Mühürlerin ait oldukları tarihlerden de anlaşılacağı üzere kentin ve yakın çevresinin bu askeri önemi, 7-9. yüzyıllar arasında görülen Arap akınlarında ve 1071 Malazgirt Savaşı'ndan itibaren başlayan Türk akınlarında artmıştır.

Akşehir Müzesi'nde karşılaşılan diğer bir grup ise din görevlilerine ait olan mühürlerdir. Sura piskoposu Ioannes ile ön sırada oturan bir piskoposa ait olan mühürler Philomelion'un (Akşehir) askeri öneminin yanında önemli bir dini merkez olduğunu da göstermektedir. Kent, 9. yüzyıla kadar Pisidia Antiochia'sı (Yalvaç) Metropolitliğine bağlı bir piskoposluk merkezi iken²⁰, 9. yüzyıldan itibaren metropolitliğe yükseltilen Amorion'a bağlanmıştır²¹. Örneklerden Sura²² piskopusuna ait bir mühürün çıkması, kentin bağlı bulunduğu metropolitlerin dışında farklı merkezlerle de ilişkisini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Sonuç olarak Akşehir Arkeoloji Müzesi'nde yer alan Bizans dönemine ait kurşun mühürler sayı olarak fazla olmamasına rağmen, farklı ikonografik sahnelere sahip olması ve bazı önemli kişilerin isimlerini vermesi açısından önem taşımaktadır. Kentin tarihsel geçmişi ve de önemi mevcut mühür örnekleri ile bir kez daha açıkça ortaya konmuştur. Akşehir'in yanı sıra diğer çevre müzelerinde bulunan kurşun mühürlerin incelenmesi ile bölgenin Bizans tarihi ve sanatı ile ilgili pek çok yeni bilgi ve bulguya ulaşılabileceği düşünülmektedir²³. Böylece hem bu şehirlerin hem de bölgenin Bizans tarihinde hak etmiş olduğu yeri daha da perçinleyeceğini ifade etmek isteriz.

¹⁸ Apostolos, 1994: 324.

¹⁹ Parman, 2002: 88 ; Bekle-Mersich, 1990: 140, 143-146.

²⁰ Le Quien, 1958: 1059-1060.

²¹ Bekle-Mersich, 1990: 359; Yıldırım, 2008: 246.

²² Sura yada Keza Sourai olarak da isimlendirilen kent, Lykia bölgesinde bulunan bir yerleşimdir. Kent, Myra (Demre)'nin yaklaşık 10 km. kadar kuzeydoğusunda ve günümüzde de Sura isimli bir köy yakınında bulunmaktadır. Umar, 1993: 745.

²³ Philomelion'un (Akşehir) çevresindeki kentlere ait mühürler Dumbarton Oaks Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oikonomides, 1996: passim

KISALTMALAR VE BİBLİYOGRAFYA

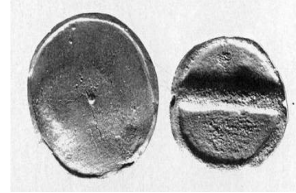
- Anonim, 2007 : Anonim, Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları, İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.
- Apostolos, 1994 : Apostolos, D., Dictionary of Christian Art, New York: Continuum International Publishing Group.
- Bekle-Mersich, 1990 : Belke, K., Mersich, N., Tabula Imperii Byzantini 7: Phrygien und Pisidien, Wien: Öster Akademie.
- Bulgurlu, 2007 : Bulgurlu, V., İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Bizans Kurşun Mühürleri, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Davidson, 1952 : Davidson, G. R., Corinth, Vol. XII, The Minor Objects, Princeton: ASCS Athens.
- Harrison, 1978 : Harrison, R.M., Excavations at Saraçhane in Istanbul, Vol.1, Princeton: Princeton Univ. Press.
- Le Quien, 1958 : Le Quien, M., Oriens Christianus I, Graz: Akademische Druck.
- Nesbitt, 1991 : Nesbitt, J. W., Seals and Sealings, Oxford Dictionary of Byzantium, Vol:3, 1859-1860.
- Oikonomides, 1985 : Oikonomides, N., Byzantine Lead Seals, Washington: Dumbarton Oaks.
- Oikonomides, 1986 : Oikonomides, N., A Collection of Dated Byzantine Lead Seals, Washington: Dumbarton Oaks.
- Oikonomides, 1996 : Oikonomides, N., Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Vol.3, Washington: Dumbarton Oaks.
- Parman, 2002 : Parman, E., Ortaçağda Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans ve Taş Eserleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Spier, 2003 : Spier, J., Middle Byzantine (10th-13th century AD) Stamp Seals in Semi-Precious Stone, Through a Glass Brightly, 114-126, Oxford: Oxbow Books Ltd.
- Tradigo, 2006 : Tradigo, A., Icons and Saints of the Eastern Orthodox Church, Los Angeles: Getty Publications.
- Yıldırım, 2010 : Yıldırım, Ş., “Selçuklu Dönemi Öncesinde Akşehir (Philoelion)”, I.Uluslararası Selçuklu'dan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri, 243-251, (Editörler: Prof.Dr. Yusuf Küçükdağ – Yrd.Doç.Dr. Mustafa Çıpan), Akşehir 20-21 Kasım 2008, T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayın No: 192, Konya: Damla Ofset
- Umar, 1993 : Umar, B., Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Resim 1: Kurşun mühür yapımında kullanılan boulloterion ve çekikç (Bulgurlu, 2007: Res.1-2'den)

Resim 2: Boş mühür Pulları (Bulgurlu, 2007: Resim 3'den)

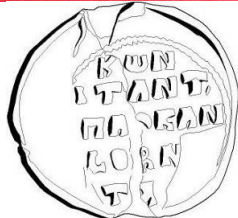
Resim 3: İstanbul Yenikapı Kazılarında bulunmuş kurşun mühürlü bir deniz kabuğu

Resim 4: Karaman Arkeoloji Müzesi'ndeki A-2068 envanter nolu mühür

Resim 5: 05-5 envanter nolu kurşun mühür.

Resim 6: 95-11 envanter nolu kurşun mühür.

Ön yüz

Arka yüz

Resim 7: 96-28 envanter nolu kurşun mühür.

Ön yüz

Arka yüz

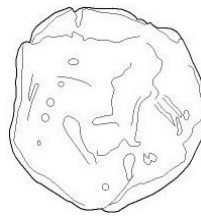
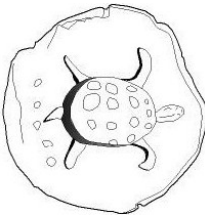

Resim 8: 825 envanter nolu kurşun mühür.

Ön yüz

Arka yüz

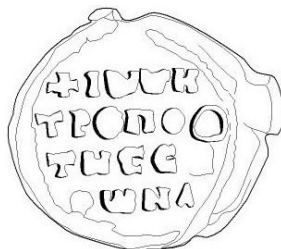
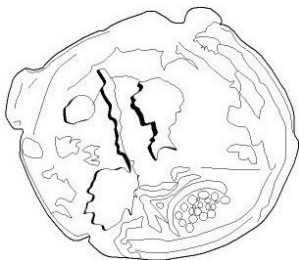

Resim 9: 97-104 envanter nolu kurşun mühür.

Ön yüz

Arka yüz

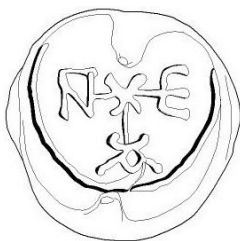

Resim 10: 05-06 envanter nolu kurşun mühür.

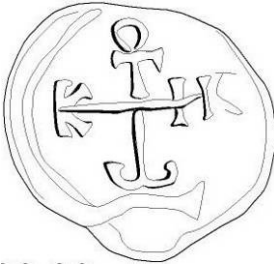
Ön yüz

Arka yüz

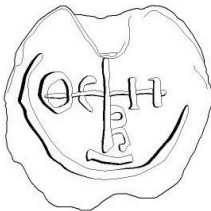
Resim 11: 96-29 envanter nolu kurşun mühür.
Ön yüz

Arka yüz

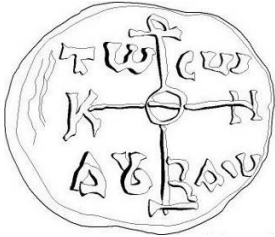
Resim 12: 96-230 envanter nolu kurşun mühür.
Ön yüz

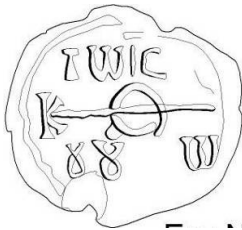
Arka yüz

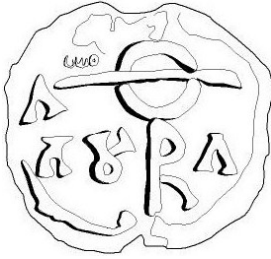
Resim 13: 92-2 envanter nolu kurşun mühür.
Ön yüz Arka yüz

Resim 14: 1298 envanter nolu kurşun mühür.
Ön yüz Arka yüz

Resim 15: 95-12 envanter nolu kurşun mühür.
Ön yüz

Arka yüz

Resim 16: 97-105 envanter nolu kurşun mühür.
Ön yüz

Arka yüz

